

REPUBLIKA HRVATSKA

NACIONALNI PROGRAM PROTUMINSKOG DJELOVANJA REPUBLIKE HRVATSKE

SAŽETAK

UVOD

Republika Hrvatska se već početkom ratnih operacija na njezinom području suočila s problemom mina kao jednim od najtežih posljedica ratnih događanja vođenih na ovim prostorima, te se svrstala u red mnogobrojnih zemalja širom svijeta s zagađenosti životnog prostora minama i neeksplodiranim ubojnim sredstvima.

Zagađenost minama u Republici Hrvatskoj uzrokuje cijeli niz gospodarskih, razvojnih, ekoloških i socijalnih poremećaja, te poglavito sigurnosnih problema stanovništvu na prostorima koji su bili u područjima ratnih djelovanja. Velike poljoprivredne površine, šumski kompleksi, granični pojasi i dijelovi obala rijeka su i danas nedostupni zbog miniranosti ili sumnje u njihovu miniranost.

Odlučnost u rješavanju minskog problema Republika Hrvatska potvrdila je donošenjem Zakona o razminiranju 1996. godine i osnivanjem Hrvatskog centra za razminiranje 1998. godine, provođenjem svih obveza preuzetih pristupanjem Ottawskoj konvenciji, kao i osiguranjem stalnih i stabilnih izvora financiranja u državnom proračunu, u zajmovima Svjetske banke te od pravnih osoba u Republici Hrvatskoj.

Krajnji rezultat ukupnih aktivnosti protuminskog djelovanja od 1991. godine do danas je precizno definiran i obilježen minski sumnjiv prostor (nadalje MSP), njegovo značajno smanjenje te kontinuirano smanjenje minskih incidenata i broja žrtava mina.

Preciznim definiranjem veličine i strukture minskog problema u Republici Hrvatskoj učinjene su potrebne pretpostavke za utvrđivanje realnih ciljeva protuminskog djelovanja u periodu do 2019. godine kao i potrebnih preduvjeta za njihovo ostvarenje. Navedeno je i osnovni razlog donošenja ovog Nacionalnog programa.

1. PROTUMINSKO DJELOVANJE U PRETHODNOM RAZDOBLJU

U dosadašnjem tijeku protuminskog djelovanja u Republici Hrvatskoj najvažnija, a i najzastupljenija aktivnost je bila obavljanje poslova humanitarnog razminiranja. S obzirom na način i subjekte koji su te poslove obavljali dosadašnji tijek protuminskog djelovanja možemo podijeliti u tri razdoblja:

1. razdoblje se odnosi na ratne godine od 1991. do 1995. kad se težište u razminiranju stavlja na potrebe izvođenja borbenih operacija i stvaranja osnovnih sigurnosnih uvjeta za kretanje stanovništva na tim područjima, a u kojem su nositelji samog razminiranja bile jedinice unutar Hrvatska vojske i policije, te Civilne zaštite.

2. razdoblje se odnosi na vrijeme od ožujka 1996. godine, tj. od donošenja Zakona o razminiranju do prve polovice 1998. godine kada je osnovan Hrvatski centar za razminiranje. Za to razdoblje karakteristično je da Plan razminiranja provodi Ministarstvo unutarnjih poslova, da poslove razminiranja obavlja trgovačko društvo u državnom vlasništvu AKD «MUNGOS» d.o.o., te da je u kolovozu 1996. godine osnovan UN-ov Centar za mine (UNMAC) koji je imao značajnu ulogu u prikupljanju sredstava za razminiranje ali i u prikupljanju podataka o miniranosti od svih sudionika ratnih operacija na prostoru Republike Hrvatske. U ovom razdoblju Vlada Republike Hrvatske osnovala je Povjerenstvo za pitanje razminiranja kao savjetodavno tijelo za vođenje i unaprjeđivanje sustava razminiranja, te je Republika Hrvatska u prosincu 1997. godine potpisala Ottawsku konvenciju.

3. razdoblje započinje s osnivanjem Hrvatskog centra za mine (Uredbom Vlade RH od 19. veljače 1998. godine), odnosno izmjenama i dopunama Zakona o razminiranju iz lipnja 1998. godine kada se u sustav razminiravanja uvodi tržišni model, a sve poslove upravljanja i koordiniranja procesa razminiravanja u Republici Hrvatskoj preuzima Hrvatski centar za razminiranje (stari naziv: Hrvatski centar za mine). To je razdoblje u kojem se počinju ulagati znatnija sredstva u razminiranje, razvijati se kapaciteti (osnivaju se mnoge privatne tvrtke) što rezultira i znatno većim površinama koje se svake godine razminiravaju.

U tijeku prva dva razdoblja, tj. od 1991. godine do početka 1998. godine razminirano je cca 40 km², dok je od početka trećeg razdoblja, tj. od osnivanja Hrvatskog centra za razminiranje do danas razminirano i pretraženo cca 270 km².

Razvoj Hrvatskog modela organizacije i operativnog definiranja minski sumnjivog područja

Od samog početka sustavnog bavljenja problematikom razminiravanja osnovno pitanje je bilo pitanje definiranja minski sumnjivog područja. S obzirom na nepostojanje niti kadrovskih niti tehničkih mogućnosti prvobitno definiranje minski sumnjivog područja provodilo se uglavnom matematičkim metodama procjena, tako da su se prve ocjene UNMAC-a kretale u okvirima od 13.000 km² minski sumnjivog prostora, da bi se osnivanjem Hrvatskog centra za razminiranje i prvobitnim provođenjem općeg i tehničkog izvida, te površine, odnosno procjene tih površina počele znatno smanjivati tako da se krajem 2002. godine minski sumnjivo područje procjenjivalo na cca 1.700 km².

Tijekom 2003. i 2004. godine temeljem donesenih SOP-ova koji propisuju metode za utvrđivanje MSP-a i rekonstrukciju procijenjenog MSP-a do 2003. godine, izvršeno je izviđanje i obilježavanje cjelokupnog prostora Republike Hrvatske, te je definirano da je 1.174 km² prostora Republike Hrvatske minski sumnjivo. Krajem 2005. godine započela je revizija istog u cilju održavanja stalne ažurnosti podataka vezanih uz minski sumnjiv prostor, odnosno ažurnost minski sumnjivog prostora, koja je završena u u listopadu 2008. godine Osnovni pokazatelji stanja minski sumnjivog prostora Republike Hrvatske po izvršenju cjelokupne obrade podataka prikupljenih tijekom navedene revizije su :

- minski sumnjiv prostor Republike Hrvatske se prostire u 111 gradova i općina, unutar 12 županija i obilježen je s 14.986 oznaka minske opasnosti,
- veličina ukupnog utvrđenog minski sumnjivog prostora Republike Hrvatske dana 31. prosinca 2008. godine iznosi 954,5 km².

Financiranje u proteklom razdoblju

U proteklom razdoblju financiranje protuminskog djelovanja u Republici Hrvatskoj se obavljalo kroz nekoliko osnovnih izvora financiranja:

1. Državni proračun Republike Hrvatske,
2. Zajmovi Republike Hrvatske kod Svjetske banke,
3. Pravne osobe i tijela državne uprave,
4. Donatori.

Od osnivanja HCR-a izdvajanje iz Državnog proračuna za radove razminiravanja iz godine u godinu se povećava, pa je tako u 1998. godini izdvojeno 83,0 milijuna kuna, 2003. godine 147,5 milijuna kuna, a 2008. godine 175,2 milijuna kuna, odnosno preko 2 puta više u odnosu na 1998. godinu. Ukupno je do 31. prosinca 2008. godine iz Državnog proračuna za razminiranje utrošeno 1,56 milijardi kuna.

Važan izvor financiranja do 2003. godine bili su zajmovi Republike Hrvatske kod Svjetske banke:

- Hitan zajam za obnovu prometa i razminiranje, čija je namjena bila razminiranje cesta, pruga i plovnih puteva kao preduvjet gospodarskoj obnovi i povratku stanovništva, te;
- Zajam za obnovu Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema čija su sredstva bila namijenjena obnovi kanala i nasipa u Istočnoj Slavoniji.

U 2008. godini započelo je trošenje sredstava iz Zajama IBRD -7283 (Socijalno ekonomski oporavak jedinica posebne državne skrbi-komponenta razminiranje), program 1391.

Iz sredstava zajmova ukupno je za razminiranje utrošeno 222,8 milijuna kuna.

Pravne osobe i tijela državne uprave financiraju razminiranje objekata i površina u vlasništvu, i za razminiranje su do sada izdvojile 529,1 milijuna kuna, a najviše tijekom 2002., 2003. i 2007. godine.

Financiranje iz donacija se u najvećem dijelu odnosi na donacije vlada prijateljskih država, te stranih nevladinih organizacija koje uz pomoć u financiranju razminiranja sudjeluju i u financiranju ostalih komponenti protuminskog djelovanja. U razdoblju od 2007.-2008. godina ističe se korištenje sredstava Europske komisije iz programa CARDS 2004 i Crossborder.

Donatorska sredstva za razminiranje također bilježe rast i dostigla su proteklom trogodišnjem razdoblju prosječnu vrijednost od 50,6 mil. kuna godišnje. Do sada donatorska sredstva u ukupnim sredstvima utrošenim za razminiranje sudjeluju sa 17% od čega na strane donacije otpada 88%. U posljednjim godinama primjetan je lagani porast domaćih donacija. Od osnutka HCR-a iz sredstava donacija za razminiranje je utrošeno 473,4 milijuna kuna.

Ukupno je za razminiranje u razdoblju od 1998.-2008. utrošeno 2,78 milijardi kuna

Razvoj kapaciteta za razminiranje

Pregled razvoja kapaciteta za razminiranje u direktnoj je vezi s razdobljima razminiranja tj. subjektima koji su obavljali poslove razminiranja u određenom razdoblju. Naime, u prvom razdoblju (od 1991. do 1995. godine) razminiranje su obavljale isključivo snage Hrvatske vojske i Civilne zaštite Ministarstva unutarnjih poslova, dok se u drugom razdoblju (od 1996. do prve polovice 1998. godine) razminiranjem bavilo trgovačko društvo u državnom vlasništvu AKD «MUNGOS» d.o.o., uz pomoć inženjerskih postrojb Oružanih snaga RH i snaga Specijalne policije Ministarstva unutarnjih poslova.

Pravi razvoj kapaciteta za razminiranje započinje s osnivanjem Hrvatskog centra za razminiranje i izmjenama i dopunama Zakona o razminiranju kojima se uvodi tržišni model. Do kraja 1998. godine četiri pravne osobe imaju odobrenje za obavljanje poslova razminiranja, do kraja 1999. godine ih je 12, 2000. godine 13, 2001. godine 23, a danas odobrenje za obavljanje poslova razminiranja ima 27 pravnih osoba, od kojih su 26 trgovačka društva, a jedna je nevladina organizacija (Norwegian Peoples Aid – NPA) u kojima je zaposleno 586 pirotehničara koji raspolažu sa 48 psa za detekciju mina, 57 strojeva za razminiranje i 708 detektora metala.

Iz navedenog je vidljivo da se razvoj kapaciteta intenzivno odvija od 1998. godine do danas, što je dobrim dijelom rezultat odluke zakonodavca da osnuje tijelo koje će koordinirati i upravljati procesom razminiranja u Republici Hrvatskoj i da za iste poslove uvede tržišni model, ali i kontinuiranog rasta financijskih sredstava koja su se svake godine iz državnog proračuna i drugih izvora osiguravala za izvođenje poslova razminiranja. Posebno je značajna činjenica da je od svih kapaciteta najbrže rastao broj strojeva za razminiranje što je u velikoj mjeri doprinijelo povećanju ukupnih mogućnosti razminiranja, smanjenju cijene razminiranja, ali i što je još važnije pouzdanosti i sigurnosti samog razminiranja.

Znanstveno-istraživački rad

Težišna područja djelovanja u proteklom razdoblju bila su u cilju otkrivanja, primjene i testiranja novih metoda, tehnika i alata za: izviđanje MSP-a u cilju njegovog smanjenja, detekcija (otkrivanje) mina i miniranih površina; razvoj strojnog razminiranja; te unapređenje geografskog informacijskog sustava (nadalje GIS) HCR-a.

Budući da je opseg ovih djelatnosti bio u stalnom porastu i zahtijevao sve veću organizacijsku i inu potporu, HCR je osnovao HCR - Centar za testiranje, razvoj i obuku d.o.o. (nadalje HCR - CTRO). Ugovorom o prijenosu poslova i zadataka, Čl. 2., potpisanog između HCR-a i HCR-CTRO, 30.10.2003. godine, HCR-CTRO preuzeo je aktivnosti i projekte usmjerene na obavljanje administrativno-tehničkih poslova vezanih za testiranja (strojeva, pasa, metal-detektora), te znanstveno-istraživačke i edukacijske djelatnosti.

Minska stradavanja i edukacija o minskoj opasnosti

Od početka ratnih djelovanja 1991. godine do 2008. godine, u minskim incidentima je stradalo 1888 osoba od kojih je 492 smrtno, a 1103 osoba je zadobilo teške tjelesne ozljede.

Jačanje suradnje između subjekata koji provode edukaciju o opasnostima od mina, pridonijelo je tijekom godina smanjenju broja osoba koje stradavaju u minskim incidentima. Tako u vremenu od 1998. do 2008. bilježimo 289 stradalih u 211 incidenata, što je nešto više od ukupnog broja stradalih u prethodnom razdoblju analize koje obuhvaća samo 2 godine, ili manje nego samo 1995. godine. Od ukupnog broja stradalih, 106 osobe je stradalo smrtno, a 120 s teškim tjelesnim ozljedama.

Programi edukacije o opasnostima od mina pojavili su se u Republici Hrvatskoj kao odgovor na rasprostranjenu zagađenost minama u 12 od 21 županije. Posebnost im je dvojakost ciljeva: spriječiti nesreće uzrokovane minama i stvoriti trajni program.

U Republici Hrvatskoj programe edukacije od mina provode Hrvatski crveni križ, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, a budući da je ugroženi dio stanovništva velik, nekoliko nevladinih udruga (Udruga Mine Aid, Kazalište Daska, Zaklada Recobot, Zaklada "Hrvatska bez mina", Zajednica udruga hrvatskih civilnih stradalnika iz Domovinskog rata Republike Hrvatske, Hrvatska udruga žrtava mina, NPA, Udruga Bembo, udruge branitelja, Centar za neohumanističke studije iz Karlovca, Dječje amatersko lutkarsko kazalište "Pinokio" Knin, Lutkarska scena MM iz Osijeka), kao dio svojih redovitih programa rada, te tako nastoje zajednicu upoznati s problemom s kojim je Republika Hrvatska suočena. Svi ovi programi provode se u suradnji s Hrvatskim centrom za razminiranje kao koordinatorom aktivnosti protuminskog djelovanja koji daje potporu zainteresiranim nevladinim organizacijama kako bi razvile vlastite programe o opasnosti od mina te nastoji postići da što više organizacija aktivno sudjeluje i surađuje. Time se povećava trajnost i učinkovitost programa edukacije o opasnostima od mina u Republici Hrvatskoj.

Pomoć žrtvama mina

Sustavna pomoć osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj provodi se sustavom zdravstvene zaštite i socijalne skrbi. Kako bi se našlo rješenje za specifične probleme žrtava mina, ona se dodatno provodi kroz nevladin sektor.

Analiza podataka pokazuje da je od ukupnog broja stradalih osoba u Republici Hrvatskoj udio muškaraca znatno veći u odnosu na broj stradalih žena i djece ukupno. Mjesta stradavanja uglavnom prate liniju bivših bojišnica, a od 1998. godine pojavljuju se novi uzroci stradavanja koji su uglavnom vezani uz rješavanje egzistencijalnih potreba (sječa drva, poljoprivredni radovi, čuvanje stoke, lov, ribolov).

Nadležna tijela državne uprave rješavaju probleme žrtava mina u djelu medicinske rehabilitacije. Provodi se Nacionalna strategija jedinstvene politike za osobe s invaliditetom, koju prati i izvješćuje Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za osobe s invaliditetom. Na snazi je od strane Vlade RH donesena Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Ostalu pomoć koju koriste žrtve mina osigurava se uz financijsku pomoć stranih donatora (gotovo 95%), a ostatak su domaći donatori.

Republika Hrvatska je u velikoj mjeri uspjela uspostaviti uspješan model suradnje u rješavanju pomoći žrtvama mina i edukacije o opasnostima od mina, u kojoj usko surađuju Vladin sektor (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija i HCR) i nevladin sektor (Hrvatski crveni križ, NPA i dr.), a taj model najbolji je način uspješnog rješavanja problematike, te rehabilitacije i reintegracije.

Međunarodna suradnja

Međunarodna suradnja intenzivno se ostvaruje u svakom elementu protuminskog djelovanja, a njezin značaj proistječe ne samo iz obveza Republike Hrvatske preuzetih potpisivanjem i ratificiranjem Ottawske konvencije već i potrebom znatnije potpore šire međunarodne zajednice u rješavanju minskog problema.

Tijekom godina dobivena je potvrda međunarodnih subjekata protuminskog djelovanja da je HCR postao stabilan i postojan subjekt u sklopu međunarodnog sustava protuminskog djelovanja.

Posljednih godina posebna pozornost je posvećena prezentaciji hrvatskih iskustava u protuminskom djelovanju prema međunarodnoj protuminskoj zajednici.

Međunarodnoj zajednici u protuminskom djelovanju možemo ponuditi:

- Uspostavu Nacionalnog centra za protuminsko djelovanje,

- Zakonsku, podzakonsku i normativnu regulativu,
- Uspostavu minko informacijskog sustava i geoinformacijskog sustava,
- Sustav planiranja – izradu Nacionalnih programa, izradu godišnjih i operativnih planova,
- Edukaciju izvršitelja poslova humanitarnog razminiravanja (pirotehničara, pomoćnih djelatnika i menadžmenta) i edukaciju o opasnosti od mina,
- Opći izvid i definiranje minski sumnjivog prostora i edukaciju izviđačkih timova,
- Zaštitnu opremu i strojeve za razminiravanje proizvedene u Republici Hrvatskoj,
- Kapacitete i znanje hrvatskih tvrtki za razminiravanje,
- Kapacitete za testiranje strojeva, opreme i uređaja te novih metodologija za otkrivanje MES-a i NUS-a.

1. SADAŠNJE STANJE

Stanje minski sumnjivog prostora

Definirana veličina minski sumnjivog prostora u Republici Hrvatskoj na dan 31. prosinac 2008. godine iznosi 954,5 km², što čini 1,69 % kopnene površine Republike Hrvatske. Minski sumnjivi prostor zahvaća 12 županija ili 57 % od ukupnog broja županija (21). Minski sumnjivi prostor zahvaća 111 gradova i općina ili 19,96 % od ukupnog broja gradova i općina u Republici Hrvatskoj. U navedenom broju gradova i općina živi 921.253 stanovnika ili 20,78 % ukupnog stanovništva Republike Hrvatske (izvor: Popis stanovnika 2001. godine).

Prema veličini minski sumnjivog prostora županije Ličko-senjska, Osječko-baranjska, Sisačko-moslavačka, Karlovačka, Vukovarsko-srijemska, Zadarska i Požeško-slavonska spadaju u minski najzagadenije županije.

Najveće učešće u minski sumnjivom prostoru Republike Hrvatske čine šumski prostori s 557,8 km² ili 58,4% ukupnog MSP-a, zatim poljoprivredno površine s 269,2 km² ili 28,2% MSP-a, makija i krš s 109,7 km² ili 11,5% MSP-a, okućnice naseljenih kuća 4,7 km² ili 0,5% MSP-a, infrastrukturni objekti s 0,2 km² ili 0,02% MSP-a i ostale površine sa 12,9 km² ili 1,4% ukupnog MSP-a.

Uzimajući u obzir provedene aktivnosti razminiravanja u proteklom periodu, u minko informacijskom sustavu Hrvatskog centra za razminiravanje sada je evidentirano 103.419 mina, od kojih je 34.073 protuoklopnih mina i 69.346 protupješačkih mina.

Najveći broj mina evidentiran je u Osječko-baranjskoj (30.008 mina), Vukovarsko-srijemskoj (21.444 mina), Ličko senjskoj (16.103 mina) te Sisačko-moslavačkoj županiji (9.400 mina).

Gotovo 50 % mina (51.452 mine) od ukupnog broja mina postavljeno je u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji.

Minsku situaciju osim gore navedenih vrsta i količina postavljenih minko eksplozivnih zapreka karakteriziraju i sljedeće činjenice:

- Minko-eksplozivne zapreke, nisu u svim slučajeva postavljane prema usvojenim vojnim sustavima miniranja (standardi za obilježavanje, održavanje i zapisivanje o izvršenom miniranju);
- Učestalo premještanje minskih polja, kao i njihovo neevidentirano višestruko dopunjavanje, izrada lažnih minskih polja i sl.;
- Postojanje određenog broja minko-eksplozivnih zapreka za koje ne postoje zapisnici miniranja;
- Obraslost i dugogodišnja zapuštenost površina pod minama;
- Razasutost neeksplozivnih ubojnih sredstava na širim prostorima bojišnice i zone razdvajanja snaga čije uklanjanje i uništavanje zahtijeva dodatne postupke i znatnija financijska sredstva;
- Razasutost neeksplozivnih ubojnih sredstava na velikom broju mikrolokacija kao posljedica eksplozija vojnih skladišta ili ostavljanja prilikom povlačenja i napuštanja položaja;
- Vršeno vojno razminiravanje bez izrade djelovodnika razminiravanja.

Površine za razminiravanje su veličinom i granicama definirani prostori za koje postoje izvorni i drugi pouzdani podaci o miniranju. Površinama za razminiravanje zahvaćene su sve evidentirane minko-eksplozivne zapreke u njihovim sigurnosnim granicama, mjesta minskih incidenata i drugi pouzdani podaci o postojanju minko-eksplozivnih zapreka. Površine za razminiravanje kao zasebne cjeline čine ukupnu kvadraturu od 268.1 km² ili 28,1 % minski sumnjivog prostora.

Površine za pretraživanje su veličinom i granicama definirani prostori za koje ne postoje izvorni podaci o miniranosti i/ili drugi analitički pokazatelji o pouzdanom postojanju MES-a i NUS-a, ali se nemogu isključiti iz minski sumnjivih zbog drugih indikatora koji ukazuju na minsku zagađenost kao što su: ostaci fortifikacijskih i drugih objekata koji su korišteni u vojne svrhe, utvrđena minska zagađenost na graničnim površinama i dr. Površine za pretraživanje kao zasebne cjeline čine ukupnu kvadraturu od 686.4 km² ili 71,9 % minski sumnjivog prostora.

Socio-ekonomski utjecaj minskog problema

Na minski sumnjivom prostoru u Republici Hrvatskoj koji se prostire u 12 županija, odnosno 111 gradova i općina neposredno je od minske opasnosti ugroženo 921.253 stanovnika, što čini 43,2% ukupnog stanovništva u županijama s MSP-om, odnosno 20,8% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske.

Navedeni pokazatelj nedvosmisleno ukazuju na opasnost kojoj je dnevno izložen velik broj stanovnika Republike Hrvatske te istovremeno utvrđuje jedan od najznačajnijih prioriteta protuminskog djelovanja u periodu do 2019. godine.

U dosadašnjem razdoblju prioriteta razminiravanja su bili obnova kuća, prometne i komunalne infrastrukture na nacionalnoj razini, obnova trafostanice Ernestinovo i pripadajućih elektroprijenosnih objekata, izgradnja autoceste Zagreb-Dubrovnik, kanali I i II reda, nasipi, te područja uz naseljene kuće i u neposrednoj blizini naselja. Temeljem analize strukture MSP-a prema namjeni površina najveći problem za gospodarstvo su minirano poljoprivredno zemljište i to oranice, i šumske površine.

Veliki dio oranica na minski sumnjivom području je u vlasništvu države, pa se programom raspolaganja državnog zemljišta želi unaprijediti poljoprivredna proizvodnja i iskoristiti programi Europske komisije namjenjeni poljoprivrednoj proizvodnje do ulaska u Europsku uniju kada će daljnji razvoj i povećanje poljoprivredne proizvodnje ovisiti o utvrđenim kvotama. Oranice u MSP-u čini 2,4% oranica u županijama s MSP-om, odnosno 1,3% ukupne površine oranica u RH.

Drugi problem predstavlja obnova lokalne infrastrukture, posebice kanalske mreže III i IV reda. Miniranost kanala za melioraciju i odvodnju i nemogućnost njihovog održavanja, uvjetuje zarašćivanje kanala, a posljedica je plavljenje oranica. Taj problem je najizraženiji na prostoru uz hrvatsko-mađarsku granicu.

Uz kanale, dijelovi obala rijeka, Kupe u Karlovačkoj i Sisačko-moslavačkoj, Save u Brodsko-posavskoj i Vukovarsko-srijemskoj, te Drave u Osječko-baranjskoj županiji su nedostupni zbog minske zagađenosti i onemogućena je provedba zaštite od poplave.

Jedan od prioriteta na početku procesa razminiravanja bio je stvoriti uvjete za siguran boravak turista u Republici Hrvatskoj. Tako su u tu svrhu razminirani prostori uz turističke prometnice, te je minski sumnjivi prostor odmaknut od istih što je omogućilo siguran dolazak turista na željena odredišta. Također su razminirani dijelovi nacionalnih parkova i parkova prirode. Problem s kojim se sada suočavaju pogotovo kontinentalne županije je minski sumnjivi prostor koji je prije rata korišten za lovni turizam što je bio značajan izvor prihoda za pojedine gradove i općine.

Razvojem prometne infrastrukture, poglavito autocesta jača i gospodarstvo, te županije kroz koje prolazi autocesta Zagreb-Dubrovnik otvaraju poslovne zone uz istu. Razminiravanjem preostalog prostora koji će se koristiti za poslovne zone jedan je od glavnih prioriteta u tim županijama.

Sukladno gore navedenom, HCR je u suradnji s resornim ministarstvima, državnim agencijama i pravnim osobama kojima minska zagađenost površina i/ili objekata u vlasništvu otežava poslovanje izradio kriterije za određivanje prioriteta u razminiravanju za područja koja su važna sa sigurnosnog, socio-ekonomskog i ekološkog aspekta (grupe prioriteta).

Kriteriji za izradu prioriteta su pomoć lokalnoj i regionalnoj samoupravi za izradu prijedloga (prioriteta) za humanitarno razminiravanje, odnosno godišnja planiranja.

Tablica 1. Prioriteti za humanitarno razminiranje

Grupa prioriteta	I Podgrupa prioriteta	II Podgrupa prioriteta	III Podgrupa prioriteta
SIGURNOST	Škole, bolnice, dječja igrališta i sl.	Područja uz naselja	Šume uz naselja
	Naselja		
	Turistička odredišta		
	Gospodarski objekti		
	Sva poznata minska polja		
SOCIO-EKONOMSKA	Kuće uključene u Vladin program obnove	Poljoprivredno zemljište II reda	Poljoprivredno zemljište III reda
	Poljoprivredno zemljište I reda	Infrastrukturalni objekti II reda	Infrastrukturalni objekti III reda
	Infrastrukturalni objekti I reda	Šumske površine II reda	Šumske površine III reda
	Šumske površine I reda		
EKOLOGIJA	Nacionalni parkovi	Dijelovi parkova prirode	Dijelovi parkova prirode
	Divlja odlagališta otpada	Šume sa posebnom namjenom	
	Protupožarna zaštita		

Kapaciteti ovlaštenih pravnih osoba

Za poslove razminiranja i pretraživanja u Republici Hrvatskoj akreditirano je u vrijeme izrade ovog Nacionalnog programa 26 ovlaštenih pravnih osoba te jedna nevladina organizacija koje raspolažu s 586 pirotehničara (nisu uključeni pirotehničari HCR-a koji obavljaju poslove iz nadležnosti HCR-a), 57 strojeva za razminiranje i 48 pasa za otkrivanje MES-a i NUS-a. U odnosu na prethodno razdoblje kada je učešće stranih izvora financiranja (kredit svjetske banke, i dr.) bilo značajno te su u postupku nadmetanja i izvođenja radova sudjelovale i strane pravne osobe sa stranim pirotehničarima, u posljednje dvije godine strane pirotehničare su koristile domaće pravne osobe na poslovima razminiranja i pretraživanja financiranim sredstvima Europske komisije.

Pored toga razminiranje vojnih objekata provodi specijalizirana postrojba Oružanih snaga Republike Hrvatske (bojna za razminiranje), po posebnom planu Ministarstva obrane.

Kapaciteti za razminiranje utvrđeni su postupkom akreditacije ovlaštenih pravnih osoba za obavljanje poslova razminiranja koju provodi HCR.

3. OSNOVNI CILJEVI NACIONALNOG PROGRAMA

Na temelju analize veličine i strukture minskog problema u Republici Hrvatskoj, načinu njegovog rješavanja, te čimbenicima o kojima ovisi rješavanje, Nacionalnim programom ostvarit će se sljedeći ciljevi:

- 1. U potpunosti do 2019. godine ukloniti minsku opasnost sa područja Republike Hrvatske.**
- 2. U svim fazama rješavanja održati obilježnost minski sumnjivog prostora.**
Tijekom realizacije ovog Programa Hrvatski centar za razminiranje će održavati obilježnost minski sumnjivog prostora, te prema potrebi i na zahtjev tijela lokalne uprave i samouprave, policije, šumarija, lovačkih društava i drugih subjekata izvršiti dodatno obilježavanje te znavljanje uništenih ili iz drugog razloga nestalih oznaka opasnosti od mina.
- 3. Programima edukacije obuhvatiti cjelokupno stanovništvo koje živi i/ili radi u okruženju minski sumnjivog prostora ili gravitira istom.**
U suradnji s nadležnim tijelima državne uprave (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa), lokalne uprave i samouprave, javnim poduzećima, te nevladinim organizacijama (Hrvatski

crveni križ i udruge) nastaviti s provođenjem programa edukacije o opasnosti od mina, te prema ocjeni prilagođavati programe najugroženijim skupinama stanovništva.

4. Nastaviti pružati skrb i rehabilitaciju, uključujući psiho-socijalnu rehabilitaciju i ekonomsku reintegraciju svim minskim žrtvama.

Ovu zadaću izvršavati će prvenstveno tijela državne uprave nadležna za zdravstvo i socijalnu skrb (Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi) te druga tijela državne uprave, lokalne uprave i samouprave koja mogu doprinijeti potpunoj reintegraciji minskih žrtava u društvene tokove.

5. Pozicionirati i promovirati hrvatski sustav protuminskog djelovanja u međunarodnoj zajednici.

Ovaj cilj realizirati će se uz aktivno uključenje Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija i hrvatskih diplomatskih predstavništava u svijetu kako bi se učinili potrebni preduvjeti za izlazak domaćih kapaciteta, znanja i tehnologije na međunarodno tržište, samostalno ili u okviru i u suradnji s međunarodnim institucijama.

4. NAČIN I PREDUVJETI ZA OSTVARENJE CILJEVA

U razdoblju od 2009.-2019. godine planira se poslovima *razminiravanja*¹ ukloniti minska opasnost sa područja namjenjenih za gospodarski razvoj zemlje (poljoprivredne površine, šume za eksploataciju, itd.), te sa područja koja predstavljaju neposredni sigurnosni problem za stanovništvo. Veličina prostora koji se planira razminirati iznosi 384,3 km².

U istom razdoblju, *redukcijom*² minski sumnjivog prostora planira se reducirati minski sumnjiv prostor veličine 372,2 km².

Općim izvidom se planira smanjiti minski sumnjiv prostor veličine 198 km² a radi se o dodatnim istražnim radnjama na šumskim područjima i prostoru makije i krša.

Razminiravanje

Aktivnostima razminiravanja koje provode tvrtke za razminiravanje bi se ostvarili sljedeći ciljevi:

- do 2011. godine bi se u cijelosti uklonila minska opasnost s područja namjenjenih obnovi i povratku raseljenih osoba,
- do 2010. godine bi se u cijelosti uklonila minska opasnost sa sadašnjih infrastrukturnih objekata,
- do 2014. godine bi se u cijelosti uklonila minska opasnost s poljoprivrednih površina (oranica),
- do 2019. godine bi se razminirale šumske površine prema planu Hrvatskih šuma d.o.o. predviđenih za eksploataciju drvne mase, protupožarni putevi i prosjeci, te minska polja koja se nalaze na tim prostorima,
- do 2019. godine bi se uklonila minska opasnost s prostora namjenjenog za ispašu i uzgoj stoke,
- do 2019. godine bi se uklonila minska opasnost s prostora makije i krša koji je od važnosti za protupožarnu zaštitu i s dijelova Nacionalnih parkova i Parkova prirode,
- do 2016. godine bi se uklonila minska opasnost s prostora močvara, obala rijeka i ostalog nerazvrstanog prostora,

Ukupno bi se aktivnostima razminiravanja uklonila minska opasnost s prostora 384,3 km².

Aktivnostima razminiravanja koje provode Oružane snage Republike Hrvatske do 2019. godine bi se uklonila minska opasnost na prostorima vojnih objekata koji ostaju na uporabi Oružanim snagama.

¹ pod poslovima razminiravanja nadalje u tekstu podrazumijeva se razminiravanje i pretraživanje minski sumnjivog prostora

² pod redukcijom se podrazumijeva isključenje površina iz minski sumnjivih provedbom poslova razminiravanja i dodatnih cjelovitih analiza poligona u MSP-u

Redukcija

Planira se reducirati dio šumskih površina, manji dio poljoprivrednih površina (livada i pašnjaka) koji prije rata nisu bili intenzivno korišteni i koji nisu u blizini naselja, prostori namijenjeni za protupožarnu zaštitu i zaštićeni dijelovi prirode za koje ne postoje podaci o miniranosti, ali je aktivnostima općeg izvoda utvrđeno da nisu ispunjeni svi preduvjeti da bi se prostor proglasio sigurnim za korištenje. Redukcija bi se počela primjenjivati od 2010. godine, a do 2019. godine bi se ovim aktivnostima reducirao minski sumnjivi prostor za 372,2 km².

Opći izvid

Općim izvidom se planira dodatno istražiti šume, te makija i krš u cilju prikupljanja dodatnih/novih podataka koji će omogućiti smanjenje minski sumnjivog prostora unutar ovih područja. Opći izvid bi kao i do sada provodio Hrvatski centar za razminiranje, a ovom metodom se planira smanjiti minski sumnjivi prostor veličine 198 km².

Financijska sredstva

Jedan od osnovnih preduvjeta za ostvarenje ciljeva navedenih u ovom dokumentu je osigurati potrebna financijska sredstva. U skladu s planiranom godišnjom realizacijom potrebno je osigurati 4.187,0 milijuna Kuna.

U razdoblju od 2009-2010 godine razminirati će se područja uz naseljene kuće što je najskuplji dio radova razminiranja. U razdoblju do 2014. godine najveće aktivnosti će se odvijati na prostorima predviđenim za poljoprivrednu proizvodnju i stočarstvo. Na tim područjima je moguća intenzivnija primjena strojeva za razminiranje.

U isto vrijeme HCR će obavljati aktivnosti općeg izvoda (planira se isključiti 198 km²) i dijela redukcije kojima se ukupno planira smanjiti minski sumnjivi prostor za preko 300 km². Uz aktivnosti općeg izvoda i redukcije, HCR će obavljati poslove pripreme i izrade projekata za razminiranje, obilježavanja minski sumnjivog prostora, vođenja baze podataka, izrade i dostave karata sa minskom situacijom, kao i nadzora i kontrole kvalitete izvođenja poslova razminiranja. Troškovi poslovanja HCR-a u narednim godinama bi ostali na sadašnjoj razini, a nakon 2015. godine smanjenjem opsega poslova smanjivao bi se i godišnji trošak poslovanja HCR-a, te bi ukupno u narednih 10 godina taj trošak iznosio cca 450,0 milijuna kuna.

Ukupan trošak ostvarenja ovog Programa u razdoblju od 2009.-2019. godini iznosi 4.637,0 milijuna Kuna.

Kao i u dosadašnjem razdoblju Državni proračun će podnijeti najveći teret financiranja radova razminiranja. Za očekivati je i veće učešće jedinica lokalne samouprave sukladno njihovim razvojnim planovima i raspoloživim financijskim sredstvima.

Financiranje od strane pravnih osoba će ovisiti o novim razvojnim projektima i eventualnim potrebama za razminiranje područja gdje se planiraju ti projekti. Zbog specifičnosti minski sumnjivog prostora (58% je šumski prostor) tvrtka Hrvatske šume d.o.o. će angažirati dodatna sredstva za razminiranje u narednom razdoblju kako bi stvorili uvjete za veću eksploataciju drvne mase i sadnju novih šuma.

Kako bi se ostvario plan uklanjanja minske opasnosti do 2019. godine bit će potrebno sve više koristiti sredstva iz predpristupnih programa Europske komisije, te u kasnijem razdoblju i sredstva iz strukturalnih programa. Udio donatora trebao bi ostati na sadašnjem nivou odnosno oko 10% ukupnih sredstava, a moguće je i povećanje udjela domaćih donatora.

Trenutno Hrvatska koristi sredstva iz zajma Svjetske banke za projekt socijalnog i gospodarskog oporavka područja od posebne državne skrbi u iznosu od 15,5 mil. EUR. Projekt će biti završen do kraja 2009. godine.

Sredstva i izvori biti će preciznije definirani godišnjim i trogodišnjim planovima sukladno Zakonu o humanitarnom razminiranju.

Kapaciteti

U razdoblju od 2009. do 2019. godine aktivnostima razminiranja i redukcije planira se razminirati i reducirati 756,5 km² minski sumnjivog prostora. Najveće aktivnosti se planiraju u razdoblju od 2012. god

2015. godine za što će trebati osigurati oko 2.060 milijuna kuna. Da bi se ostvarili planirani ciljevi potrebno je povećati broj pirotehničara počevši od 2010. godine. Najveće povećaje broja pirotehničara očekuje se u 2012. godini. Najveći broj pirotehničara očekuje se u 2013. godini. Od 2015. godine broj pirotehničara će se postupno smanjivati.

U istom razdoblju neće biti potrebe za povećanjem broja strojeva za razminiranje i pasa za otkrivanje MES-a i NUS-a.

Rekapitulacija

Tablica 2. Rekapitulacija

Ukupno	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ukupno
Razminiranje km ²	37,4	35,5	35,5	53,5	54,5	54,5	33,5	30,4	26	20	3,5	384,3
Redukcija km ²		10	21	49	53	53	52	46	44,2	37	7	372,2
Opći izvid km ²	20	30	30	32	32	25	19	10	0	0	0	198
Ukupno km ²	57,4	75,5	86,5	134,5	139,5	132,5	104,5	86,4	70,2	57	10,5	954,5
Sredstva u mil. kuna	326,2	347,9	371	555,5	572,5	572,4	414,6	379	333	271	43,9	4.187,00
Potreban broj pirotehničara	570	600	620	1000	1100	1100	750	650	570	400	100	

U razdoblju od 2009. do 2019. godine aktivnostima razminiranja i redukcije koje bi obavljale tvrtke za razminiranje i Hrvatski centar za razminiranje razminirao bi se i reduciralo prostor od 756,5 km². Za sve navedene aktivnosti bi se ukupno trebalo osigurati 4.637,0 milijuna kuna u što je uključen i trošak provođenja općeg izvida i dijela redukcije od strane HCR-a. Najveće aktivnosti bi se odvijale između 2012. i 2015. godine za što bi bila potrebna i najveća financijska sredstva (2.060 milijuna kuna). Da bi se ostvarili ovi ciljevi potrebno je od 2012. godine angažirati dodatni broj pirotehničara jer sadašnji kapaciteti nisu u mogućnosti realizirati planirani opseg posla. U 2013. i 2014. godini planiran je najveći angažman pirotehničara koji je za 2 puta veći od sadašnjeg broja pirotehničara koje zapošljavaju tvrtke za razminiranje. Od 2015. godine broj potrebnih pirotehničara bi se postupno smanjivao. Sadašnji broj strojeva za razminiranje i pasa za otkrivanje MES-a i NUS-a u navedenom razdoblju nije potrebno povećavati i u osnovi zadovoljava potrebe.

Istraživanje i razvoj

Temeljem procjene stanja minski sumnjivog prostora u Republici Hrvatskoj, te sukladno strukturi minsko sumnjivih površina gdje oko 59% površina čine šume aktivnosti istraživanja i razvoja u budućem periodu biti će usmjerena na:

- razvoj metoda i tehnika izviđanja koje će se nakon provedbe verifikacija operativne vrijednosti pouzdano moći primijeniti u cilju redukcije minsko sumnjive površine. Provesti će se istraživanja značajki terena, vegetacije i indikatora miniranih površina, s ciljem utvrđivanja anomalija njihovih značajki u odnosu na neminirane površine,
- Ispitivanje i utvrđivanje parametara biološke metode i uređaja za detekciju para eksploziva, kao preduvjeta za operativnu evaluaciju i uvođenje u operativnu uporabu,
- razvoj strojeva za razminiranje i njihovih alata prilagođeni razminiranju šumskih površina,
- integraciju senzora na strojeve za potrebe internog nadzora i završnog nadzora nakon strojnog razminiranja,
- razvoj metoda i tehnika upotrebe pasa u šumskim površinama.

U navedena istraživanja i razvoj potrebno je uključiti sve znanstvene resurse i kapacitete, a naročito stručnjake iz područja šumarstva i njihove institucije.

Normativni preduvjeti

Sadašnja pravna regulativa u osnovi omogućuje realizaciju ovog Programa. Kako bi se što učinkovitije upotrijebili svi raspoloživi resursi u tijeku provedbe ovog Programa biti će potrebno prilagođavati podzakonske akte.

Organizacijski preduvjeti

Hrvatski centar za razminiranje osnovala je Vlada Republike Hrvatske s osnovnom zadaćom organiziranja i koordinacije svih aktivnosti u protuminskom djelovanju. S razvojem i izgradnjom sustava razminiranja u Republici Hrvatskoj razvijao se i izgrađivao HCR kojem je područje djelovanja propisano Uredbom o osnivanju, ali i kasnije Zakonom o humanitarnom razminiranju.

Za izvršenje ciljeva protuminskog djelovanja za razdoblje iz ovog Nacionalnog programa HCR će svoje buduće djelovanje prvenstveno usmjeriti na:

- unutarnju reorganizaciju zbog provođenja opsežnih radova opisanih u ovom Programu. HCR će unutarnjom reorganizacijom povećati broj pirotehničkih nadzornika i nadglednika iz timova koji su do sada provodili opći izvid,
- intenziviranje suradnje s tijelima državne uprave i lokalne uprave i samouprave kao i ostalim relevantnim čimbenicima koji trebaju ili mogu dati doprinos ostvarivanju ciljeva ovog Nacionalnog programa.
- daljnji razvoj adekvatnog informacijskog sustava koji će pored HCR-a koristiti i drugi zainteresirani korisnici.
- kontinuirano provođenje edukacije stanovništva o opasnostima od mina i uključivanje u provođenje pomoći žrtava mina.
- međunarodnu suradnju i plasiranje hrvatskih znanja i tehnologija u inozemstvu.

Značajnu ulogu u realizaciji ciljeva ovog Programa imat će, sukladno svojim nadležnostima, i tijela državne uprave, a osobito Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo obrane.

Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija će intenzivnim prezentiranjem minskog problema u Republici Hrvatskoj i načina njegova rješavanja utvrđenog ovim Nacionalnim programom osigurati međunarodnu podršku i financijsku potporu. Pored navedenog ovo Ministarstvo treba u narednom periodu promovirati mogućnosti Republike Hrvatske i na odgovarajući način pozicionirati je u svjetskoj protuminskoj zajednici.

Najvažniji segment protuminskog djelovanja iz nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova je njegovo normativno djelovanje, tj. pravovremeno donošenje potrebnih podzakonskih propisa, te praćenje i kontrola njihove primjene.

Ministarstvo obrane će u razdoblju od 2009. do 2019. godine, sukladno svom planu i dinamici, ukloniti misku opasnost sa prostora vojnih objekata koji ostaju na uporabi Oružanim snagama. Ova aktivnost se u cijelosti treba provoditi sukladno propisima i standardima koji reguliraju humanitarno razminiranje.

I ostala tijela državne i lokalne uprave te lokalne samouprave će se uključiti, sukladno svojim nadležnostima, u realizaciju ciljeva nacionalnog programa kao npr. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa u provođenje edukacije stanovništva i pomoći žrtvama mina, a općine, gradovi i županije, u suradnji s HCR-om na određivanje prioriteta razminiranja i praćenja stanja oznaka opasnosti od mina na svom području i sl.

Nevladine organizacije koje su se od samog početka uključile u protuminsko djelovanje trebale bi u razdoblju od 2009. do 2019. godine imati još veći značaj u realizaciji projekata edukacije stanovništva o opasnosti od mina i osobito u realizaciji projekata pomoći žrtvama mina što u potrebnoj mjeri trebaju uskladiti s HCR-om i ostalim subjektima protuminskog djelovanja.